

6. Сисонова М. О. Небезпека, природні ресурси, перша допомога // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refine.org.ua/pageid-4972-1.html>.

7. Глумачний словник української мови // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eslovnyk.com>.

Висоцькая О.Г., Гринюк К.И., Савчук Е.П.

ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ СИТУАЦИИ ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРА

Аннотация. В данной статье рассмотрены источники и последствия возникновения чрезвычайных ситуаций природного характера. Указанные источники, и причины их возникновения; последствия и способы предотвращения.

Ключевые слова: чрезвычайные ситуации, стихийные бедствия, опасности природного характера.

Visotska O.G, Grinyuk K.I, Savchuk Ye.P.

EMERGENCY SITUATIONS OF NATURAL CHARACTER

Abstract. In this article the sources and consequences of emergencies of natural character are considered. The indicated sources, and the reasons for their occurrence; their consequences and prevention methods.

Keywords: emergency situations, natural disasters, natural hazards.

Волкодав Владислав Юрійович, студент факультету бізнесу, економіки і менеджменту, 1-й курс, група 77-б,
Березуцький В'ячеслав Володимирович, завідувач кафедри охорони праці та навколишнього середовища, доктор технічних наук, професор
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», м. Харків

ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОВІДНОСИН СУСПІЛЬСТВА І ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті висвітлюються питання, пов'язані з побудовою моделей екологічних систем: моделі охорони природного середовища, а також моделі співвідношення суспільства і природи. Розглядаються альтернативні шляхи співіснування людини і природи.

Ключові слова: навколишнє середовище, людина і природа, суспільство і природа, охорона природного середовища, екологічна криза.

Актуальність. Постановка завдання.

Вступ. Природа та ресурси природи – це основа, на якій живе та розвивається людство, те, без чого кожен з нас просто не може існувати. Людина кожен день надає великий вплив на природне середовище. Тому

піддержання природи в нормальному для життя стані є крайні необхідною умовою подальшого нашого існування як вид. Це можливо тільки при правильному підході до планування соціальної та господарської діяльності людини. Для екології необхідна дуже широка теорія взаємодії кожного індивіда з природою, яка дозволить передбачити довготривалі тенденції розвитку екологічної ситуації, пропонувати принципи, а не миттєві заходи щодо її поліпшення. Метою даної наукової роботи є підкреслення впливу природи на життя людини і показ об'єктивних факторів людського існування.

Для аналізу відношень суспільства і природи треба побудувати комплексну модель їх взаємодії. Формуючи комплекс «природа – суспільство» як в цілому, так і в окремих його проявах, треба пам'ятати, що це складна нелінійна система. Кожен з компонентів відчуває вплив іншого, виступає в один і той же час і причиною і наслідком. Причина і наслідок міняються місцями, з чого випливає розгляд природи як об'єкта, а як сторони взаємодії. Свідомий суб'єкт – суспільство, людина в більш віддаленій перспективі теж виявляється об'єктом – відчуває на собі наслідки своєї власної перетворюючої діяльності (рис. 1).

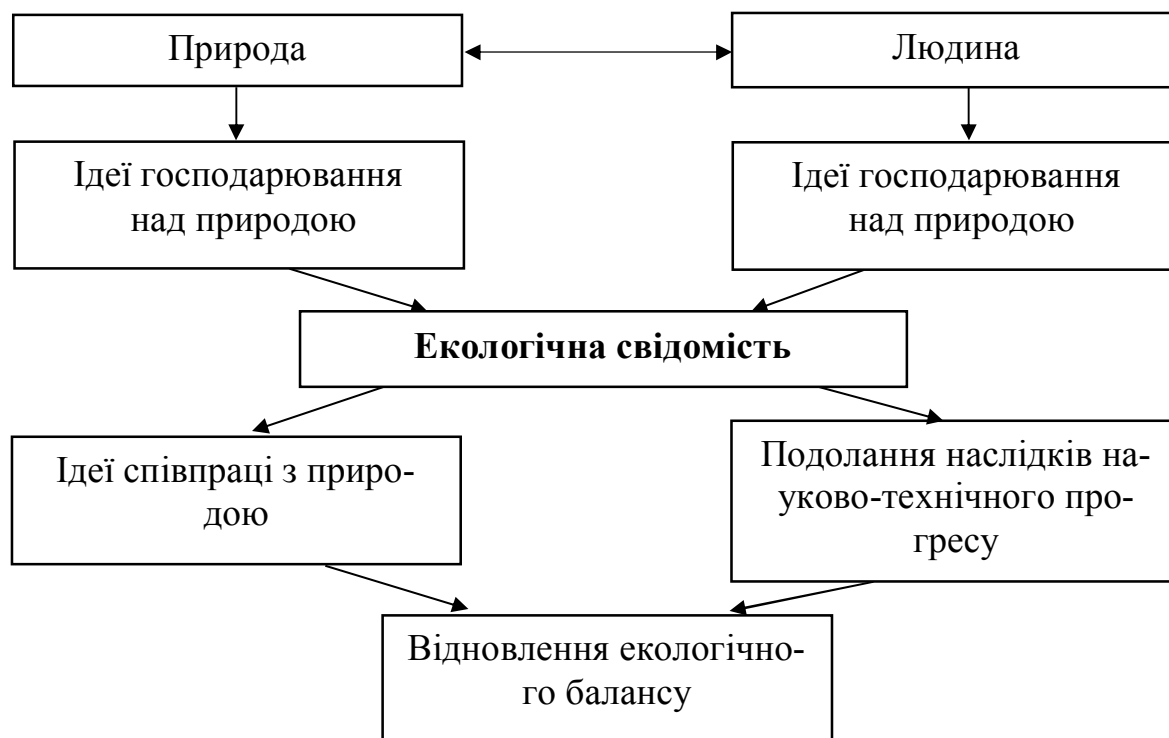

Рис. 1. Екологічна свідомість «природа-людина».

Основна частина. На кожному кроці факти нагадують нам про те, що ми ні в якому разі не пануємо над природою так, як завойовник володарює над чужим народом, ми пануємо над нею так, як хто – небудь перебуває поза природою, – що ми, навпаки, нашою плоттю, кров'ю і

мозком належимо їй і знаходимося всередині її, що все наше панування над нею полягає в тому, що ми, на відміну від усіх інших істот, здатні пізнавати її закони і правильно застосовувати їх [2]. Коли людство тільки зароджувалося визначальними були природні фактори. Від їх стану залежало будуть вони далі існувати чи не будуть.

Вплив природи як фактора розвитку суспільства велике і в період присвоєваної економіки, аграрного натурального господарства. Рівень розвитку продуктивних сил ще не давав можливості змінювати природу так, щоб забезпечити розвиток суспільства без безпосередньої залежності від стану дикої природи. Переважає споживання природних продуктів, а не їх виробництво, пристосування до наявних умов існування, а не їх зміна. Все це означає, що рішення проблеми оптимізації взаємодії людства з природою залежить від рівня розвитку цього людства, від того, як воно далі буде будувати свої відносини з природою. Чим далі заходить процес розвитку цивілізації, тим в більшій ступені стан природи обумовлюється його характером і спрямованістю. Доцільна екологічна поведінка людей тісно пов'язане з їх соціальною поведінкою, з особистими цінностями і ідеалами, які вони сповідують (рис. 2).

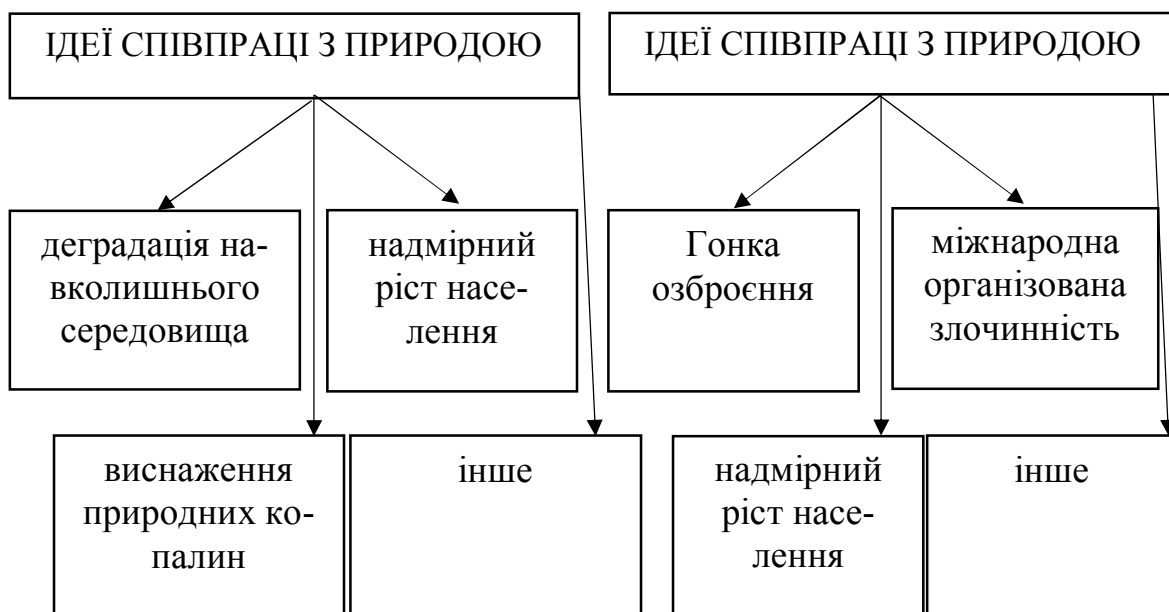

Рис. 2. Модель взаємодії суспільства та природного середовища.

Для збереження цивілізації і виживання людства необхідно, щоб відбувалася зміна системи «природа - суспільство» без порушення її динамічної рівноваги. Що виникає в ній протиріччя вимагає дозволу адекватної та відповідальної оцінки складається положення справ, великого управлінського мистецтва (рис. 3).

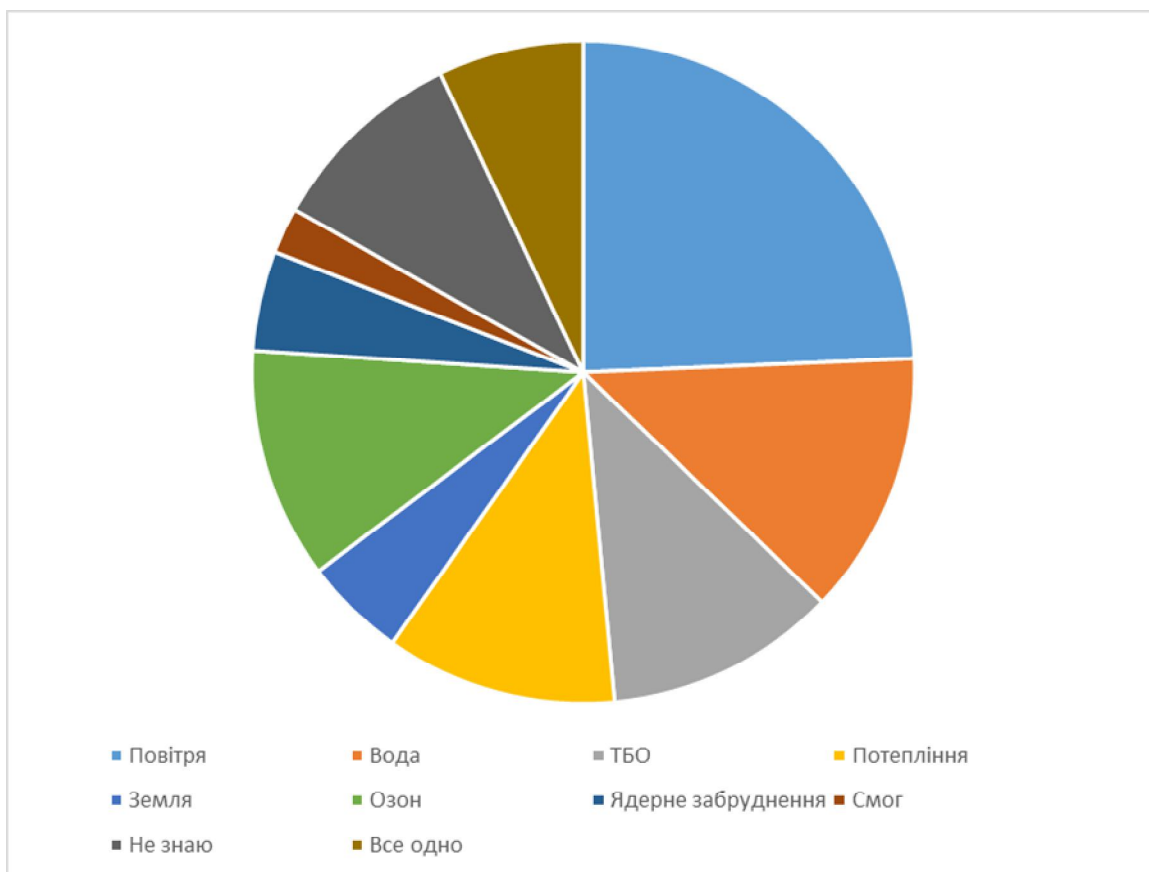

Рис. 3. Рівень важливості екологічних проблем.

Моделлю взаємодії суспільства з природою є:

– визнання взаємодії особливої, окремої і самостійної системою, що не зводиться ні до природи, як би широко її не тлумачити, ні до суспільства, як би радикально воно ні впливало на неї;

– розгляд цієї системи як комплексу з діалогічним характером взаємозв'язку відносин між компонентами, створює необхідні світоглядні передумови для оволодіння екологічною ситуацією, вироблення правильної стратегії наших дій.

Обговорюючи екологічні проблеми, вимовляючи слова «природа», «суспільство», «навколишнє середовище» тощо, далеко не завжди віддають звіт, як сильно змінився зміст цих слів буквально за останні десятиліття. Використовують їх трафаретно, не враховуючи, що ми живемо в принципово іншому світі, порівняно навіть з нашими недавніми проблемами. Це нове положення не просто вносить в зміст понять «природа», «суспільство» якісь корективи, а змінює їх концептуально. У цій зміні світу треба шукати і глибинні причини загострення екологічної ситуації, коли люди стали говорити не про процвітання і розвиток, а про виживання, при безперервному зростанні своїх технічних можливостей і економічної потужності.

Якщо не боятися широких узагальнень, то можна стверджувати, що ми зараз вступили в етап, порівнянний за своєю значимістю з неолітичною революцією. Вона, як відомо, була переходом від присвійної і пристоусувальною активності людини в природі (рибальство, збиральництво, полювання) до її спрямованого перетворення і зміни.

Виведення порід тварин із заданими властивостями і рослин з бажаними ознаками, обробіток землі з допомогою механічних знарядь, виявлення корисних властивостей предметів означало доцільну переробку середовища проживання. У цій діяльності люди досягли величезних успіхів, поширивши її зрештою на всю планету. На поверхні Земної кулі практично не залишилося не використовуваних або незайманих територій. Вода і повітря також піддаються обробці, стаючи як предметом, так і засобом праці.

Також така подія як вихід у космос, дослідження інших планет, підготовка до них тощо – діяльність у масштабах мегасвіту. Вона теж вносить свою лепту в радикальну зміну навколишнього середовища, пред'являє людині нові, безпосередньо несумісні з його тілесністю вимоги. Близько 300 осіб – космонавтів були в «мегасвіті», в абсолютно непридатному для життя людини середовищі [1].

На самій землі почалося освоєння надр і розробка мінеральних ресурсів, а в океанських глибинах, де фактично немає органічних форм матерії, немає життя, почалося оволодіння швидкостями, з якими не пересувається жодна біологічна істота. Використовуючи штучні пристрої людина розуміє, чує, бачить у багато разів далі й глибше, ніж дозволяють її природні органи, що веде до зростання ситуацій, в яких вони як такі його більше не орієнтують. Це, в свою чергу, веде до зростання ролі свідомості, мисленнєвої, опосередкованої активності, створення та застосування систем штучного інтелекту.

Сфера діяльності людства, у другій половині ХХ- початку ХХІ ст., перевищила сферу поширення біологічного життя, пододала її кордон. В рамках взаємодії природи і суспільства, раціональна діяльність людини стає головним визначальним чинником розвитку. Людська діяльність, в умовах нового (інформаційного) етапу науково-технічного прогресу, починає виходити за межі не лише почуттів, але і його уяви і мислення. З'являються нові види діяльності, де звичайне людське мислення і почуття нас вже більше не орієнтують.

Відбувається формування комп'ютерної реальності, де людина є напівприсутня, точніше, присутня тільки своєю свідомістю, програючи всі дії при мінімальній участі свого тіла. Критерієм існування буття, «природності» в такому телеінформаційному світі є популярний операторський принцип: що бачу, то і отримую, маю, те, що сприймається. Бути –

значить бути в сприйнятті. З'явилося не мало людей, для яких інформаційно-комп'ютерна реальність більш значуща ніж об'єктивна, тому що більшу частину часу вони живуть в ній. Усвідомлення змін, що відбуваються в рамках науково-технічної революції тепер представляється вже недостатнім, вузьким, навіть якщо говорити про її соціальні наслідки, бо крім виробництва вони захоплюють усі сфери буття людей – мистецтво, відпочинок, любов, здоров'я, хоча, зрозуміло, ядром їх залишаються зміни в характері праці, розвиток науки і техніки. Суспільство все більше стає суспільством проектувальників, інженерів, програмістів. Теорія і практика прогнозування, моделювання, конструювання, а також різні види організаційно-управлінської діяльності є нині найбільш масовим типом мислення і діяльності людей. Наука в цілому починає розглядатися не просто як сукупність знання, а як система діяльності, стає найважливішим соціальним інститутом.

Ключові думки статті:

1. Зміна суспільства змінює самі поняття «природа», «світ», «реальність». Адже природу ми знаємо через наші засоби пізнання і діяльності. Хоча принципово вона дана людині у всьому багатстві її нескінченних просторових властивостей і станів, її актуальне існування як середовища проживання носить історичний характер, залежить від досягнутого рівня виробництва і культури.

2. Переоцінка природи у світлі нових можливостей використання є частою причиною міжнародних конфліктів. Світ взагалі і світ як людська реальність не збігається не тільки за своїм обсягом, але і своїми властивостями. Діяльність громадської людини формує штучне середовище існування. Але де штучність, там і складність, бо все штучне вимагає свідомого регулювання та управління.

Висновок. Зростання впливу людини у світі веде до необхідності управління не тільки штучно створеними предметами, але і природно існуючими процесами – природою, бо вона вже втрачає здатність до стихійної утилізації наслідків і відходів виробництва. Всебічне пристосування природи до наших потреб, ми повинні оплачувати цілеспрямованими зусиллями по підтримці її власної рівноваги, аж до переходу до її відновлення. Хоча на відміну від діяльності по створенню технічних систем у відношенні до природи людина не активний як творець, а як перетворювач (оскільки він не перетворює її у штучні предмети), природа все більше і більше втягується в сферу його активності, що породжує суперечності, розв'язання яких вимагає врахування того, що утворюється нова специфічна цілісність «природа – суспільство».

Які б, однак, труднощі не обіцяло майбутнє, люди продовжують жити і у них немає виходу, крім як бути оптимістами, шукати шляхи вирі-

шення проблем, що перед ними постають. Ми можемо сподіватися на виживання, якщо виберемо, тією мірою, якою від нас залежить, правильну стратегію своєї активності, якщо будуть знайдені способи протидії кризовим тенденціям цивілізації.

По мірі того, як людина від «відкриття світу» як би переходить до його «винаходу», оточуючи себе «другою природою», сфера свідомої цілеспрямованої діяльності з елемента життя перетворюється в цілісність, елементом якої є життя. Сфера діяльності людини стає ширше біологічної ніші його буття як тілесної істоти. «Розум» виходить за межі життя. У цьому корениться і глибинна причина екологічних проблем, з якими зіткнулося людство і які поставили під питання подальші перспективи його розвитку.

Список використаних джерел

1. Новак В.А. Найважливіша екологічна проблема // інформаційний бюлетень. – №5.
2. Гарковенко Р. С. Загальна теорія відносин суспільства з природою і глобальна екологія // Філософські проблеми глобальної екології. – М., 1983.

Волкодав В.Ю., Березуцкий В.В.

ПРОБЛЕМЫ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ ОБЩЕСТВА И СРЕДЫ

Аннотация. В статье освещаются вопросы, связанные с построением моделей экологических систем: модели охраны природной среды, а также модели соотношения общества и природы. Рассматриваются альтернативные пути сосуществования человека и природы.

Ключевые слова: окружающая среда, человек и природа, общество и природа, охрана природной среды, экологический кризис.

Volkodar V.Yu., Berezutsky V.V.

PROBLEMS OF RELATIONSHIP BETWEEN SOCIETY AND NATURAL ENVIRONMENT

Abstract. The article covers issues related to the construction of models of ecological systems: models of environmental protection, as well as models of the correlation of society and nature. Considered alternative ways of coexistence of man and nature.

Keywords: environment, person and nature, society and nature, protection of the environment, ecological crisis.

Гаврилко Анастасія Дмитрівна, студентка будівельного факультету, 2 курс, група 201-Б,

Дикань Сергій Антонович, доцент кафедри організації й технології